

ISSN 2223-3822

Andrushkiv, B., Kyrych, N., Melnyk, L., Pohajdak, O. & Sherstiyuk, R. (2019) Sotsiohumanitarnyi instrumentarii pidvyshchennia efektyvnosti herminatyvnoho rozvytku administratyvno-terytorialnoi odynytsti [Socio-humanitarian instrumentation of the germinative development efficiency of administrative-territorial unit]. Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava [Socio-Economic Problems and the State] (electronic journal), Vol. 20, no. 1, pp. 141-152. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19abmato.pdf>

SEPS
Journal
Socio-Economic
Problems and the State

СОЦІОГУМАНІТАРНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГЕРМІНАТИВНОГО РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОДИНИЦІ¹

Богдан Андрушків*, Наталія Кирич**, Лілія Мельник***, Ольга Погайдак****,
Роман Шерстюк*****

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,

вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001, Україна

e-mail: andrushkiv.bohdan@gmail.com

д.е.н., професор, завідувач кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг

**Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,

вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001, Україна

e-mail: nkuruch@gmail.com

д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту та адміністрування

***Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,

вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001, Україна

e-mail: liliana.mel0512@gmail.com

д.е.н., доцент кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг

****Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,

вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001, Україна

д.е.н.

*****Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,

вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001, Україна

e-mail: romsher85@gmail.com

д.е.н., доцент кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг

Анотація. У статті, на загальному фоні суспільного розвитку України, у контексті адміністративно-територіальної реформи визначено місце соціогуманітарних чинників, у т.ч. духовності, моралі та громадських освітніх формуваль в реалізації природоохоронної політики держави. З'ясовано їх роль в організації використання Європейських підходів до забезпечення сталого (гермінативного) розвитку економіки як суб'єктів господарювання, так і національної економіки загалом. Виявлено взаємозв'язки й взаємовідносини у розвитку освіти, науки, виробництва, громадськості та екології у державному, гермінативному контексті. На цьому ґрунті встановлено тенденції розвитку цього процесу. Визначено і сформульовано загальні теоретико-прикладні засади формування в Україні передумов використання інноваційних підходів для реалізації державної концепції сталого (гермінативного) розвитку, відповідно до потреб об'єднаних територіальних громад згідно Європейських стандартів. Запропоновано шляхи вирішення згаданих проблем у контексті програмної реалізації економічних, екологічних та територіально-адміністративних реформ в Україні у постконфліктний період.

Ключові слова: соціогуманітарний інструментарій, мораль, духовність, сталий розвиток, адміністративно-територіальна реформа, гермінативний розвиток, освіта, наука, підприємницька діяльність, інноваційні підходи, Європейські стандарти, програма, виробництво, економіка, держава, постконфліктний період.

Article history:

Received: March, 2019

1st Revision: April, 2019

Accepted: May, 2019

JEL classification:

O18

O44

UDC:

65.012:330.341

DOI:

<https://doi.org/10.33108/sepd2019.01.141>

¹ В основу статті покладено авторську інформацію з регіонального вісника НТШ: «Мораль, духовність та громадський освітній інструментарій, сприяють підвищенню ефективності гермінативного розвитку суспільства. Контексти адміністративно-територіальної реформи»

Андрушків Б., Кирич Н., Мельник Л., Погайдак О., Шерстюк Р. Соціогуманітарний інструментарій підвищення ефективності гермінативного розвитку адміністративно-територіальної одиниці [Електронний ресурс] / Богдан Андрушків, Наталія Кирич, Лілія Мельник, Ольга Погайдак, Роман Шерстюк // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2019. — Вип. 1 (20). — С. 141-152. — Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19abmato.pdf>

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

1. Постановка проблеми.

Практична реалізація природоохоронних заходів в нестабільній Україні обумовлює необхідність глибокого вивчення цього питання не лише з прикладних, а й з теоретичних позицій. Наприклад, неоднозначне трактування поняття «сталий розвиток» породжує потребу уточнення та конкретизації цього поняття. Вперше термін «гермінативний розвиток» у суспільній практиці використано у наукових дослідженнях доктора економічних наук Мельник Л. М. та колективних статтях з її авторством. Як показали соціологічні дослідження цей термін має безпосереднє відношення не лише до виробництва, а і до суспільства загалом.

Довідково: За висновками Л. Мельник, гермінативний [germinatyvnyy]. (лат)., зародок, що здатний розвиватися, рости; зародок життєздатний, такий, що, проростаючи, дає красиві пагони і квіти, дозріваючи – корисні та багаті плоди).

У цьому зв'язку стає доцільним вивчення місця і ролі в реалізації природоохоронних процесів та становлення і розвитку цивілізованих Європейських засад, духовності та моралі, створенні організаційно-економічних механізмів реалізації природоохоронної політики держави. Реалізація такої мети, значною мірою, належить як державним управлінським структурам, так і безпосередньо підприємствам, установам та організаціям і звичайно громадськості, духовенству та багато чисельним громадським освітнім закладам.

Насправді, в час активних суспільних трансформацій викликаних політичною нестабільністю, багаточисельними кризами, конфліктною ситуацією на Сході, логічно було б чути зважену думку не лише практиків й офіційних авторитетних учених України, а також широкої громадськості про ефективність реформ власне в сфері сталого (гермінативного) розвитку та місце у ній духовності та моралі, роль громадськості в реалізації природоохоронної політики держави, науки, вищих навчальних закладів, ін., які, не дивлячись на галузеве перепідпорядкування, функціонують і успішно розвиваються. До речі авторським колективом за цією темою були у свій час підготовлені та опубліковані матеріали: «Реалізація Європейських підходів до забезпечення сталого розвитку економіки та роль освіти у цих процесах» [9, 10].

Тим часом через відсутність не лише доброї волі політичних лідерів держави, а і державної природоохоронної ідеології, належного фінансування екологічних програм, як з боку держави та ініціативи з боку окремих галузей і підприємств, громадськості, призвело до зменшення чисельності наукових співробітників власне в природоохоронній царині, погіршення матеріально-технічної бази досліджень. Знову ж через недостатність фінансування, низьку оплату праці, учені не мають можливості працювати над удосконаленням організаційно-економічних механізмів вирішення цих проблем, дослідницького інструментарію їх розв'язання для національної економіки і суспільства. Загалом знизився престиж наукової праці, відбувається нехтування природоохоронними проблемами сталого розвитку, ін.

Одне слово – офіційній науці, в силу вище згаданих обставин теж стало складно вирішувати таку актуальну проблематику. Власне з цих причин особливим змістом наповнюється визначення місця духовності та моралі в реалізації природоохоронної політики держави, що, значною мірою, належить як громадськості загалом, так і громадським освітнім закладам зокрема. Через це виникає ряд запитань: Чи повною мірою, в таких складних суспільних обставинах, вони є провідниками і рупором усього нового в природоохоронній сфері? Для формування організаційно-економічних механізмів забезпечення гермінативного розвитку необхідно встановити, якими засобами можливо здійснювати підготовку новітніх бакалаврів, спеціалістів, магістрів у цій важливій сфері суспільного життя? Як вони співвідносяться з обміном прогресивним Європейським досвідом? Хто і як, з вищих навчальних закладів України

готує кадри для природоохоронних закладів та хто з громадських академічних формувань працює у цій сфері? Як і в яких умовах працює професорсько-викладацький склад такого закладу, чи такого громадського об'єднання? Чи повною мірою реалізована їх роль в організації використання Європейських підходів до забезпечення гермінативного розвитку економіки держави?

В усі часи, в усіх державах, особливо тих, що визволились з під імперської опіки, наука була і залишається візиром, помічником і радником владі у пошуку ефективних шляхів сталого (гермінативного) розвитку національної господарки. Що стосується громадських академічних формувань, та інших громадських закладів в освітній сфері, то вони, крім усього, ще є експертами, пропагандистами, контролерами «від народу» в екологічній сфері. Особливо актуальною є діяльність тих формувань в умовах адміністративно-територіальної реформи, (в умовах формування добровільних об'єднань територіальних громад). Такі громадські соціогуманітарні заклади, кожен у своїй сфері, справді, повинні бути не лише реалізатором, а і проектозаконодавцем, імпульсатором нових ідей, їх провідником від теоретичних розробок до практичного впровадження? Науковець чи громадський активіст на виробництві повинен бути бажаним гостем, а не прохачем довідки про впровадження результатів дослідження, як це інколи має місце у науковій практиці [9]. Представник громадськості у сфері природокористування має мати незалежні функції. Його повинні поважати як носія правдивих знань про процеси, явища і події у нашому суспільному житті. Власне ці та інші обставини обумовлюють актуальність та своєчасність статті.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Основні питання теорії і практики у сфері природокористування, екології, гермінативного розвитку суспільства, залучення до цієї роботи крім спеціалізованих формувань, громадських об'єднань, освітніх структур, застосування інноваційних підходів у висвітленні ролі духовності та науки у суспільних процесах такого характеру, визначенні їх ролі в організації використання Європейських підходів до забезпечення сталого (гермінативного) розвитку економіки опосередковано висвітлено у працях зарубіжних науковців: Д. Бауерсокса, Д. Вордлоу, Г. Зоммерера, М. Крістофера, О. Моргенштерна, Р. Патори, Д. Уотерса, П. Друкера, М. Калецькі, Г. Менша, Б. Санто, Р. Солоу, Б. Твісса, Р. Фатхудинова, Р. Харрода, В. Хартмана, Й. Шумпетера та ін. [5].

Проблеми формування і використання інноваційних систем в управлінні науково-освітньою сферою в умовах трансформаційної економічної системи досліджені у працях російських дослідників М. Залманової, С. Карнаухова, Л. Міротіна, В. Сергєєва, А. Смахова, І. Тишбаєва. За останній період у цій сфері з'явилися також роботи вітчизняних науковців, у яких досліджуються сучасні проблеми в ланцюзі наука-освіта-виробництво: О. Амоші, Ю. Бажала, С. Ілляшенка, О. Лапко, Л. Нейкової, Д. Черваньова, М. Григорак, К. Ковтуна, В. Куценко, Є. Крикавського, Р. Ларіної, Л. Мельник, В. Ніколайчука, О. Новікова, М. Окландера, Б. Плоткіна, М. Постан, Н. Чухрай та ін. дослідників [5].

Необхідно зауважити, що дослідженню проблематики системності вивчень присвячено чимало наукових праць таких науковців та практиків, як В. Андрущенко, Є. Бистрицький, О. Веретенникова, В. Войтов, В. Гельман, В. Куценко, Г. Касьянов, О. Кійко, О. Локшина, А. Ніценко, О. Овчарук, Т. Фінніков, Н. Яркова. Тим часом роль галузевої ВУЗівської науки в згаданому контексті практично залишилась за полем зору згаданих науковців [1-12].

Загальновідомо, що економічні, адміністративно-територіальні та інші реформи є методом та шляхом виходу нашої країни з чисельних криз. У цивілізованих державах їх провідником є наука, яка торує дорогу, ставить екологічні та природоохоронні віхи

на шляху розвитку національної економіки, галузей господарського комплексу та регіонів. У цьому процесі особливе місце займають галузеві ВНЗ, окремі з яких, не дивлячись на конфліктну ситуацію в державі, успішно розвиваються, відкривають нові спеціальності та реалізують науково-дослідну тематику. Держава повинна забезпечити використання у цій сфері діяльності усестороннього інструментарію, визначення місця і ролі духовності та моралі в реалізації природоохоронної політики держави. Кожен громадянин України повинен розуміти, що від його активності, значною мірою, залежить ефективність використання як громадської думки загалом, так і громадських освітніх закладів зокрема.

Активний поступ у Європейський освітньо-гермінативний простір зобов'язує укладення та реалізацію угод про наукову, освітню, культурну співпрацю у цій сфері з зарубіжними вищими школами.

У найскладніші роки становлення української державності вдалось частково забезпечити збереження професійних кадрів та одночасно наростити науково-педагогічний потенціал, наповнити відповідною екологічною тематикою навчальні плани, удосконалити матеріально-технічну базу та забезпечити якість практичної складової їх підготовки, в т.ч. і у природоохоронній сфері.

У контексті повноцінної співпраці з релігійними утвореннями України, які мають вплив на реалізацію природоохоронної діяльності, теж доцільно налагодити співпрацю з визначенням конкретного місця застосування інструментарію духовності та моралі, освоєння організаційно-економічних механізмів реалізації гермінативного розвитку держави. Їх актуальність засвідчена не лише численними публікаціями у цій сфері. Носіями інформації про екологічну проблематику є тисячі випускників ВУЗів, які стали членами цих організацій, та успішно працюють у галузях економіки України. Забезпечення наскрізної неперервної ступеневої підготовки фахівців у системі «молодший спеціаліст – бакалавр – магістр», інноваційна форма надання освітніх послуг, що інтегрує фундаментальну науку, навчальний процес, виробництво та забезпечення сталого розвитку.

Як відомо, наприклад, серед інших, підприємницька діяльність є одним із двигунів економічного зростання держави і теж має екологічну складову. В Україні підприємництво завжди пробивало собі дорогу всупереч різним обставинам і режимам. Визначу освітню роль в екологічних процесах розвитку підприємництва, що функціонує в умовах об'єднань територіальних громад необхідно віддати освітнім закладам.

3. Постановка завдання.

Всі ці та інші обставини обумовили актуальність і своєчасність дослідження теми сталого (гермінативного) розвитку економіки, визначення місця духовності та моралі в реалізації природоохоронної політики держави як громадської думки загалом, так і громадським освітнім закладам зокрема, а також обумовили необхідність глибше вивчати процеси не лише розвитку, наприклад, підприємницької діяльності, в умовах територіального об'єднання громад, а й її екологічної складової та передати досвід у цих, неординарних, постконфліктних обставинах громадянам, студентам, прививати найкращі взірці відношення до природокористування в організації власного бізнесу.

4. Виклад основного матеріалу.

Справді, в сучасних умовах адміністративно-територіальної реформи, сталий (гермінативний) розвиток національної економіки є одним із найважливіших чинників вирішення не лише екологічних, а і соціально-економічних проблем загалом. Як показало опитування та соціологічне вивчення цієї проблематики ученими

Національної Академії вищої освіти (НАВОУ), Академії економічних наук України (АЕНУ), Академії соціального управління (АСУ), поряд з різними соціальними проблемами, проявляються об'єктивні тенденційні природоохоронні проблеми. Їх вирішення знаходиться у прямій залежності від ефективності функціонування суб'єктів господарювання, участі у них соціогуманітарних структур та організації освітніх процесів у цій сфері.

Довідково: *На початку 2018 року, наприклад, в Тернопільській області здійснювали діяльність понад 4,5 тис. суб'єктів малого підприємництва. Кількість підприємницьких структур на 10 тис. чол. наявного населення складає 42 одиниці і зросла за останній рік на 3 одиниці, що створює відповідне екологічне навантаження на зовнішнє природне середовище.*

У цілому суб'єкти малого підприємництва забезпечують більше четвертої частини бюджетних надходжень. Від їх діяльності щорічно до зведеного бюджету надходить більше 200,0 млн. грн., що дозволяє в регіональному плані вирішувати не лише загальноекономічні, а й екологічні проблеми місцевого господарства [5].

Попереднє дослідження (НАВОУ, АЕНУ та АСУ) моралі, ролі освіти, науки та громадськості в організації використання Європейських підходів до забезпечення сталого (гермінативного) розвитку економіки, використанні взаємозв'язків й взаємовідносини у ланцюзі: «держава – освіта – наука – виробництво – громадськість та екологія» у природоохоронному контексті показало, що в силу вище згаданих обставин, вона не завжди є ефективною, особливо в умовах об'єднаних територіальних громад.

Насправді повноцінне визначення місця духовності та моралі в реалізації природоохоронної політики держави, значною мірою, належить як громадськості загалом, так і громадським освітнім закладам. Надзвичайно актуальною ця проблематика є для об'єднаних територіальних громад, які налаштовують свою роботу в умовах зруйнованого зворотного зв'язку, відсутності контакту в інноваційному ланцюзі: «держава – освіта – наука – виробництво – громадськість – екологія», не передбачають умов для висхідного сталого розвитку як територій, так і національної економіки загалом.

Наприклад, учені Тернопільських ВНЗ, як кажуть, тримають руку на пульсі всіх підприємницьких процесів, виявляють їх вплив на екологію і багато роблять для пропаганди природоохоронної діяльності. В засобах масової інформації викладачі ВУЗів та учені громадських академічних формувань систематично друкують свої наукові статті та роздуми, пропозиції щодо організації сталого (гермінативного) розвитку регіональної економіки тощо.

Результати опитування показали, що у підприємницькій діяльності об'єднаних територіальних громад є необхідність законодавчого і нормативного регламентування не лише економічної та фінансово-господарської, а й екологічної діяльності. В свою чергу ці обставини обумовлюють необхідність відповідних адаптаційно-трансформаційних розробок, над чим ефективно нині працюють провідні учені України, в т.ч. і Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (ТНТУ).

В свою чергу, повноцінне використання духовності та моралі в реалізації природоохоронної політики держави значно належить як громадськості загалом, так і громадським освітнім закладам, серед яких громадські академічні формування.

Як було відмічено раніше, в освітній сфері для цього використовується відповідна матеріально-технічна база, навчально-методичне підґрунтя з організації навчального процесу. Заклади йдуть у фарватері успішного використання новітніх методів навчання, інформаційних технологій, інтерактивного спілкування тощо. В Україні поки що ринок інновацій у екологічній царині не сформовано, проте тут вже

працюють над цією проблемою, ввівши довільний навчальний курс та підготувавши навчальний посібник: «Прикладні аспекти ринку інновацій в Україні». Ця робота потрібна для професійного, грамотного і цивілізованого входження у Європейське ринкове середовище, у якому надзвичайно важливою є природоохоронна компонента, яка суттєво піднімає в таких обставинах конкурентоспроможність господарюючих суб'єктів. Під керівництвом Н. Б. Кирич підготовлено «Екологічний менеджмент: еколого-економічні засади раціонального природокористування» / Н. Б. Кирич, І. А. Кінаш, О. Б. Погайдак; за загальною редакцією Андрушківа Б. М. – Тернопіль: ТзОВ «Тернограф», 2011. – 268 с. [8].

Як відомо, закордоном дослідницькі університети у вирішенні природоохоронних проблем ефективно використовують зв'язки з промисловістю. Так, наприклад, Массачусетський технологічний інститут має зв'язки майже з 300 корпораціями. Суттєвою особливістю формування професорсько-викладацького складу кращих американських університетів є ротація кадрів, що охоплює сфери освіти, науки та бізнесу. Дослідницькі університети стали рівноправними партнерами бізнесу в інтеграції науки, освіти, виробництва, екології. Інколи вони самі виконують в регіонах роль провідного інтегратора [10].

Очевидним є те, що в Україні основними проблемами розвитку науки у сфері екології є: відсутність цілісної природоохоронної інфраструктури, мізерне фінансування науково-дослідної діяльності, практично відсутня винагорода за цікаві, вдалі і конструктивні рішення, пропозиції та винаходи у цій сфері.

Сьогодні для України досить важливою є проблема створення зацікавленості в активізації природоохоронної діяльності, у виході вже наявних наукових розробок у цій сфері на ринок у реальний сектор економіки, повноцінна реалізація широких можливостей, у т.ч. духовності та природоохоронної політики держави, що суттєво залежить від активності громадськості загалом, так і громадських освітніх закладів.

Тому головне, що доцільно зробити сьогодні, це активувати потужний потенціал розвитку вищезгаданої компоненти, у якій сконцентрована освіта, наука, культура, духовність, громадськість, ін., створити економічну систему, запрограмовану на впровадження природоохоронних заходів та впровадження новітніх екологічних технологій у виробництво на найближчих 5-10 років.

Безумовно, в цих обставинах, важливим є застосування системи стимулів наукової природоохоронної діяльності, яка створюватиме умови для різкого підвищення активності й ефективності діяльності учених та інноваторів, адже обсяги таких непрямих методів підтримки гермінативного розвитку прямо залежать від результативності їх наукових та інноваційних досліджень у цій сфері, що є надзвичайно актуальним не лише для територіальних громад, а і нашої держави в цілому.

Справді, за даними міжнародних інституцій з вивчення рейтингів у сфері інноваційно-підприємницької діяльності, Україна займає 176 місце за можливостями організації власної справи та бізнесу [8]. Тому покликання навчальних закладів полягає в активному сприянні не лише підготовки високоякісних кадрів, а й удосконаленню господарських механізмів, розробці законодавчої і нормативної бази у сфері природоохоронної діяльності з тим, щоб в найкоротші терміни цей розрив довести до рівня цивілізованих Європейських держав. В свою чергу духовенство формує моральні засади в реалізації природоохоронної політики держави, визначає роль, яка повинна належати громадськості загалом, так і громадським освітнім закладам.

Доцільність такого кроку виправдовують, у свій час, швидкі темпи розвитку підприємництва і нестача власне сучасних проєвропейських спеціалістів у природоохоронній сфері, які могли б ефективно керувати підприємствами, організовувати якісне виробництво в ринкових умовах, розвивати бізнес, ринкову інфраструктуру не наносячи шкоди зовнішньому екологічному середовищу.

Основне завдання освітян на даному етапі – підготовка фахівців для управління підприємствами й організаціями різних форм власності в ринковій економіці, надання допомоги в організації підприємницької діяльності тощо. Звичайно ж, що програми спецкурсів для студентів необхідно формувати з найактуальніших дисциплін відповідно до обставин, традицій та вимог часу.

Як відомо, повноцінне визначення місця духовності та моралі в реалізації природоохоронної політики держави, значною мірою належить як релігійним організаціям, громадськості загалом, так і громадським освітнім закладам.

Наприклад, в Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя, студентський контингент формується з абітурієнтів з населених пунктів багатьох регіонів України. Заняття проводять високопрофесійні фахівці з науковими ступенями доктора і кандидата наук та досвідом роботи в бізнесових структурах. Базою практики служать провідні підприємства області, інших регіонів України. У цих процесах ефективно беруть участь духовенство, використовується потенціал громадського Фонду реєстрації неординарних ідей і проектів, Академії соціального управління.

Станом на кінець 2018 року суб'єктам господарювання за участі вчених Тернопільських вищих навчальних закладів, дано тисячі консультацій з природоохоронної тематики, надано допомогу в оформленні документів дозвільного характеру, ін. Обґрунтовано пріоритети розвитку виробничої та ресурсної бази Тернопільщини, серед яких сільське господарство та переробна промисловість, виробництво будівельних матеріалів, ін.

***Довідково:** Враховуючи виключні підприємницько-рекреаційні можливості Тернопільського регіону (найбільше число пам'яток культури та мистецтва в Україні, наявність мінеральної води типу «Нафтуса» та «Моршинська», лікувальних грязей, синьої глини, ін.) у співпраці з зацікавленими управліннями і службами облдержадміністрацій, органів місцевого самоврядування, туристичними формуваннями всеукраїнського значення визначено туристично-рекреаційний напрям.*

З метою популяризації та пропаганди цих можливостей, в Тернопільщині проводяться Міжнародні, Всеукраїнські, регіональні та університетські науково-практичні конференції та семінари, круглі столи з цієї проблематики, видано фундаментальну книгу: «Туризм України: організаційно-економічні механізми становлення» ін.

Не другорядну роль у пропагандистських процесах природоохоронної діяльності відіграє використання у навчанні сучасних мультимедійних засобів, наглядності, ін. Проте, пропаганда знань, можливостей та засвоєння матеріалу відбувається ефективніше коли є ієрархічність в освоєнні знань. Власне з цих міркувань у ТНТУ створено самодіяльний музей засобів управління та економічної літератури тоталітарного періоду, який демонструє позитивні та негативні взірці організації цієї роботи на живих прикладах господарської діяльності. Потрібно сказати, що на минулому досвіді можна багато чого навчитись. Як відомо, музей – це не лише заклад, у якому повинна зберігатися пам'ять про минуле. Це засіб наочного його відтворення, це можливість побачити його позитивні і негативні прояви, моменти і сторони, в т.ч. й у природоохоронній сфері.

Отже, в нинішніх умовах науково-технічного прогресу національна економіка не може розвиватися без комплексного використання належних еколого-економічних знань, адже, підприємництво і бізнес, у т.ч. в умовах об'єднаних територіальних громад, ефективно використання механізмів їх функціонування, створюють сприятливий ґрунт для його не лише ефективного, безпечного, а і природоохоронного розвитку.

5. Висновки та перспективи подальших досліджень в даному напрямку.

Узагальнення результатів дослідження проблеми сталого (гермінативного) розвитку з теоретичних та практичних позицій, визначенні ролі і місця духовності та моралі в реалізації природоохоронної політики держави, значною мірою, належить як громадськості загалом, так і громадським освітнім закладам. Особливо це важливо в організації використання Європейських підходів до реалізації природоохоронної компоненти. Загалом дослідження дало можливість виробити наступні висновки і рекомендації:

- теоретико-методологічні основи організації природоохоронної діяльності в умовах адміністративно-територіальної реформи та Європейської трансформації національної економіки свідчить про необхідність системного удосконалення підходів до організації ієрархічно сталого (гермінативного) розвитку як загалом у державі, так і в галузях та регіонах, зокрема з широким використанням громадської компоненти;
- реформування вітчизняної сфери природоохоронної діяльності підтверджує правомірність та доцільність застосування в Україні Європейського досвіду у цій сфері діяльності, що може бути досягнуто із найвищим економічним ефектом при умові використання в освітніх процесах інноваційного ланцюга: «держава – освіта – наука – виробництво – громадськість – екологія»;
- рекомендувати регіональним органам державного управління, об'єднанням територіальних громад повсякчас сприяти пріоритетному розвитку економіки, впровадженню досягнень науки і техніки, НТП у рамках реалізації Програми сталого розвитку на період 2019-2025 рр.;
- впровадження організаційно-економічних механізмів зацікавленості розвитку природоохоронної діяльності повинні вирішуватися комплексно, виходячи зі специфічних особливостей екологічного розвитку як галузі, регіону, так і громадських академічних та освітніх формувань зокрема;
- орієнтувати державну політику на сприяння розвитку природоохоронної діяльності у контексті вступу України до Європейського Союзу, що не лише збільшить інвестиційну привабливість інноваційних проектів, а й неминуче мультиплікативно збільшить ВВП та допоможе економіці країни у стислі терміни вийти із кризового стану та стати на дорогу сталого розвитку;
- розвиток ринкових відносин в Україні на сучасному етапі створює реальні передумови для набуття міжнародного досвіду природоохоронної діяльності формування оптимальної функціонально-організаційної структури, яка враховувала б Європейські екологічні вимоги;
- установам, підприємствам та організаціям в умовах об'єднань територіальних громад, що безпосередньо здійснюють управління природоохоронною діяльністю, перейти від прямого адміністрування до економічного впливу на цей процес;
- подальша трансформація природоохоронних процесів у руках держави дозволить перевести їх управління на якісно нову основу – «електронну систему» – та здійснить на світових ринках ефективну промоцію регіональному екологічно чистому продукту завдяки мережі Інтернет.

Втілення в життя усіх означених рекомендацій, стратегій та програм багато в чому залежить не лише від повноцінного визначення місця духовності та моралі в реалізації природоохоронної політики держави, а й від громадськості загалом, та громадських освітніх закладів і від ініціативи, професіоналізму працівників державної служби та органів місцевого самоврядування, науковців та практиків.

Запропоновані у дослідженні економічні ідеї, інструментарій та механізми становлення природоохоронної діяльності в умовах суб'єктів господарювання

територіальної громади та шляхи удосконалення методології та організації освітнього процесу, створять необхідні передумови для ефективного господарювання як на загальнодержавному рівні, так і на рівні регіонів, і галузевих суб'єктів господарювання.

Вважаємо, що така ініціатива підніме статус не лише природоохоронної діяльності, загалом, але й дозволить визначити її як пріоритет у суспільстві та посилить роль духовності та моралі у розвитку нашого молодого суспільства.

Author details (in Russian)

СОЦИОГУМАНИТАРНЫЙ ИНСТРУМЕНТАРИЙ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГЕРМИНАТИВНОГО РАЗВИТИЯ АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ЕДИНИЦ

Богдан Андрушків*, Наталья Кирич**, Лилия Мельник***, Ольга Погайдак****, Роман Шерстюк*****

*Тернопольский национальный технический университет имени Ивана Пулюя,
ул. Русская, 56, Г. Тернополь, 46001, Украина
e-mail: andrushkiv.bohdan@gmail.com

д.э.н., профессор, заведующий кафедрой управления инновационной деятельностью и сферой услуг

**Тернопольский национальный технический университет имени Ивана Пулюя,
ул. Русская, 56, Г. Тернополь, 46001, Украина
e-mail: nkuruch@gmail.com

д.э.н., профессор, заведующий кафедрой менеджмента и администрирования

***Тернопольский национальный технический университет имени Ивана Пулюя,
ул. Русская, 56, г. Тернополь, 46001, Украина
e-mail: liliana.mel0512@gmail.com

д.э.н., доцент кафедры управления инновационной деятельностью и сферой услуг

****Тернопольский национальный технический университет имени Ивана Пулюя,
ул. Русская, 56, Г. Тернополь, 46001, Украина

д.э.н.

*****Тернопольский национальный технический университет имени Ивана Пулюя,
ул. Русская, 56, г. Тернополь, 46001, Украина
e-mail: romsher85@gmail.com

д.э.н., доцент кафедры управления инновационной деятельностью и сферой услуг

Аннотация. В статье, на общем фоне общественного развития Украины в контексте административно-территориальной реформы определено место социогуманитарных факторов, в т.ч. духовности, морали и общественных образовательных формирований в реализации природоохранной политики государства. Выяснено их роль в организации использования Европейских подходов к обеспечению устойчивого (герминативного) развития экономики как субъектов хозяйствования, так и национальной экономики в целом. Выявлены взаимосвязи и взаимоотношения в развитии образования, науки, производства, общественности и экологии в государственном, герминативном контексте. На этой почве установлено тенденции развития этого процесса. Определены и сформулированы общие теоретико-прикладные основы формирования в Украине предпосылок использования инновационных подходов для реализации государственной концепции устойчивого (герминативного) развития в соответствии с потребностями объединенных территориальных общин согласно Европейским стандартам. Предложены пути решения этих проблем в контексте программной реализации экономических, экологических и территориально-административных реформ в Украине в постконфликтный период.

Ключевые слова: социогуманитарный инструментарий, мораль, духовность, устойчивое развитие, административно-территориальная реформа, герминативный развитие, образование, наука, предпринимательская деятельность, инновационные подходы, Европейские стандарты, программа, производство, экономика, государство, постконфликтный период.

Author details (in English)

SOCIO-HUMANITARIAN INSTRUMENTATION OF THE GERMINATIVE DEVELOPMENT EFFICIENCY OF ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL UNIT

Bohdan Andrushkiv*, Nataliia Kyrych**, Liliya Melnyk***, Olha Pohajdak****, Roman Sherstiuk*****

*Ternopil Ivan Puluj National Technical University,
56 Ruska str., 46001 Ternopil, Ukraine
e-mail: andrushkiv.bohdan@gmail.com

D.Sc., Prof., Innovation Activity and Services Management Department

**Ternopil Ivan Puluj National Technical University,
56 Ruska str., 46001 Ternopil, Ukraine
e-mail: nkuruch@gmail.com

D.Sc., Prof., Management and Administration Department

***Ternopil Ivan Puluj National Technical University,
56 Ruska str., 46001 Ternopil, Ukraine
e-mail: liliana.mel0512@gmail.com

D.Sc., Assoc. Prof., Innovation Activity and Services Management Department

****Ternopil Ivan Puluj National Technical University,
56 Ruska str., 46001 Ternopil, Ukraine
D.Sc.

*****Ternopil Ivan Puluj National Technical University,
56 Ruska str., 46001 Ternopil, Ukraine
e-mail: romsher85@gmail.com

D.Sc., Assoc. Prof., Innovation Activity and Services Management Department

Abstract. *In the article, on the general background of social development of Ukraine, in the context of administrative-territorial reform, have been determined the place of spirituality, morals and public educational formations in the implementation of nature protection policy of the state. There has been: clarified their role in the use of European approaches to ensuring sustainable (germinal) development of the economy as economic entities and the national economy as a whole; revealed the relationships and mutual relations in the development of education, science, production, public and ecology in the state, in a hermeneutical context. On this basis, there have been established trends in the development of this process. The paper disclosed the general theoretical and applied principles of the preconditions formation for the use of innovative approaches for realization of the state concept of sustainable (herminative) development in Ukraine, in accordance with the needs of the united territorial communities according to European standards. Also there were offered the ways of solving these problems in the context of program realization of economic, ecological and territorial-administrative reforms in Ukraine in the post-conflict period.*

Keywords: *morality, spirituality, sustainable development, administrative-territorial reform, herminative development, education, science, entrepreneurial activity, innovative approaches, European standards, program, production, economy, state, post-conflict period.*

Appendix A. Supplementary material

Supplementary data associated with this article can be found, in the online version, at <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19abmato.pdf>

Funding

The authors received no direct funding for this research.

Citation information

Andrushkiv, B., Kyrych, N., Melnyk, L., Pohajdak, O. & Sherstiuk, R. (2019) Sotsiohumanitarnyi instrumentarii pidvyshchennia efektyvnosti herminatyvnoho rozvytku administratyvno-terytorialnoi odynytsi [Socio-humanitarian instrumentation of the germinative development efficiency of administrative-territorial unit]. Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava [Socio-Economic Problems and the State] (electronic journal), Vol. 20, no. 1, pp. 141-152. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19abmato.pdf>

Використана література:

1. Андрушків Б. М., Кузьмін О. Є. Основи менеджменту: методологічні положення та прикладні механізми: Підручник для студентів та викладачів економічних спеціальностей вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, системи підвищення кваліфікації. Тернопіль: Лілея, 1997. 292 с.
2. Буркинский Б. В., Степанов В. Н., Харичков С. К. Экономико-экологические основы регионального природопользования и развития // ИПРЭИ НАН Украины. Одеса: Фенікс, 2005. 575 с.
3. Бутко М. П., Акименко О. Ю. Інвестиційна домінанта сталого розвитку регіону в умовах інтеграції: монографія. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2009. 232 с.
4. Герасимчук З. В., Поліщук В. Г. Стимулювання сталого розвитку регіону: теорія, методологія, практика: монографія. Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2011. 516 с.
5. Голубець М. А. Розвиток «сталий» чи «збалансований»? // Український географічний журнал. 2006. № 2. С. 66-69.
6. Гринів Л. С. Екологічно збалансована економіка: проблеми теорії: монографія / Л. С. Гринів. Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2001. 240 с.
7. Гельман В. М. Фінансове забезпечення вищої освіти в Україні // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/345365.html>
8. Екологічний менеджмент: еколого-економічні засади раціонального природокористування / Н. Б. Кирич, І. А. Кінаш, О. Б. Погайдак; за загальною редакцією Андрушківа Б. М. Тернопіль: ТЗОВ «Тернограф», 2011. 268 с.
9. Мельник Л. М., Андрушків Б. М. Інтеграція екологічної складової у практичне виробниче середовище з метою забезпечення сталого розвитку підприємства // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. 2015. №1(47), т.1. С. 69-75.
10. Мельник Л. М. Забезпечення сталого розвитку промислових підприємств засобами управління бізнес-процесами: теорія, методологія, практика. ФОП Паляниця В. А. , 2018. 367 с.
11. Поліщук В. Г. Понятійно-категоріальний апарат політики стимулювання сталого розвитку регіону // Актуальні проблеми економіки. 2009. № 11. С. 168-173.
12. Програма дій «Порядок денний на XXI століття»: Ухвалена конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Саміт «Планета Земля», 1992 р.): Пер. з англ. 2-ге вид. К. Інтелсфера, 2000. 360 с.
13. Яркова Н. І., Веретенникова О. В., Бондаренко А. В. Проблеми державного фінансування вищої освіти в Україні // [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Economics /57511.doc.htm

References

1. Andrushkiv, B. M. & Kuzmin, O. E. (1997). *Fundamentals of Management: Methodological Provisions and Applied Mechanisms: Textbook for students and professors of economic specialties of higher and secondary specialized educational institutions, advanced training system.* Ternopil: Lileia. 292 p.
2. Burkinsky, B. V., Stepanov, V. N. & Kharichkov, S. K. (2005). *Economic and environmental foundations of regional environmental management and development // IPREAI NAS of Ukraine.* Odessa: Fenix, 575 p.
3. Butko, M. P. & Akimenko, O. Yu. (2009). *Investment dominance of sustainable development of the region in terms of integration: monograph.* Nizhyn: Aspect-Polygraph Publishing House, 232 p.

4. Gerasimchuk, Z. V. & Polischuk, V. G. (2011). Stimulating the Sustainable Development of the Region: Theory, Methodology, Practice: Monograph. Lutsk: RVB LNTU, 516 p.
5. Golubets, M. A. (2006). Development "sustainable" or "balanced"? // Ukrainian Geographic Journal. No. 2. P. 66-69.
6. Grinov, L. S. (2001). Ecologically balanced economy: problems of theory: monograph / L. S. Greens Lviv: LNU them. I.Franka, 240 p.
7. Helman, V. M. Financial Support to Higher Education in Ukraine // [Electronic resource]. Access mode: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/345365.html>
8. Kyrych, N. B., Kinash, I. A. & Pohajdak, O. B. (2011) Ecological management: ecological and economic principles of rational use of natural. Ternopil: Ternographer Ltd., 268 p.
9. Melnyk, L. M., Andrushkiv, B. M. (2015). Integration of the ecological component into a practical production environment in order to ensure sustainable development of the enterprise. Visnyk of Zhytomyr National Agroecological University. No. 1 (47), t.1. Pp. 69-75.
10. Melnyk, L. M. (2018). Ensuring Sustainable Development of Industrial Enterprises by means of Business Process Management: Theory, Methodology, Practice: Monograph. Ternopil, FOP Palyanitsa V.A. 367 p.
11. Polishchuk, V. G. (2009). Conceptually-categorical apparatus of the policy of stimulation of sustainable development of the region // Current problems of the economy. No. 11. P. 168-173.
12. Agenda 21 Agenda: Adopted by the United Nations Conference on Environment and Development in Rio de Janeiro (Summit "Earth", 1992): Per. from english 2nd view. K. Intelsfera, 2000. 360 p.
13. Yarkova, N. I., Veretennikova, O. V. & Bondarenko A.V. Problems of State Financing of Higher Education in Ukraine // [Electron. resource]. Access mode: http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Economics/57511.doc.htm

© 2019 Socio-Economic Problems and the State. All rights reserved.
 This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.
 You are free to:
 Share — copy and redistribute the material in any medium or format Adapt — remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.
 The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.
 Under the following terms:
 Attribution — You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made.
 You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.
 No additional restrictions
 You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Socio-Economic Problems and the State (ISSN: 2223-3822) is published by Academy of Social Management (ASM) and Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University (TNTU), Ukraine, Europe.

Publishing with SEPS ensures:

- Immediate, universal access to your article on publication
- High visibility and discoverability via the SEPS website
- Rapid publication
- Guaranteed legacy preservation of your article
- Discounts and waivers for authors in developing regions

Submit your manuscript to a SEPS journal at <http://sepd.tntu.edu.ua>

